

Adoption: organiseringen av föräldrautbildning – exemplet Sverige och Kanada

Av Philip Lage-Vianna

C- Uppsats
Lunds universitet
Ht-09

Handledare: Elizabeth Martinell Barfoed

Abstract

Author: Philip Lage-Vianna

Title: Adoption: organizational strategies of adoption education programs in Sweden and Canada.

Supervisor: Elizabeth Martinell Barfoed

Assessor: Maria Bangura Arvidsson

The purpose of this study was to examine how Sweden organizes their adoption education program since it differs from adoption agencies in Canada. The aim was to find out why Sweden has a different organizational strategy compared to an adoption agency in British Columbia in Canada when the content in the adoption education program basically is the same in both countries. It was of interest to examine how supervisory authorities in Sweden deal with issues regarding the quality within the area of adoption. Six interviews were made in Sweden with participants from different organizations that carry out adoption related work. During the interviews the participants were asked questions about the history of the education program, how it's organized, its purpose, adoptions agencies involvement in the program, and whether the program is considered to reach its purpose. An interview was made over the Internet with two social workers at an agency in British Columbia and they were asked similar questions about their program. I used a theory by Lee G. Bolman and Terrence E. Deal to identify, analyze and offer an explanation to the organizational strategies in both Sweden and Canada. I found that municipalities in Sweden are giving the responsibility for the provision of adoption education programs to clients without any involvement from the adoption agencies. Agencies in Sweden are considered not to be involved as they could affect the objectivity for the clients to reach an independent decision whether to proceed with their adoption plans. In Canada however the adoption agencies are considered it to be an advantage for them to have responsibility of the program as it gives them an opportunity to educate their clients on adoption related issues. Supervisory authorities in Sweden reports how the quality of their adoption education program can vary among municipalities throughout the country.

Key words: adoption education program, quality, roles, integrated, separated.

Innehållsförteckning

Förord	4
Inledning & problemformulering	5
Syfte & frågeställningar	6
Adoptivföräldrautbildningen i Sverige	6
Tidigare forskning	7
Metod & material	9
<i>Intervjuer</i>	9
<i>Genomförande</i>	11
<i>Bearbetning & analys</i>	12
<i>Metodologiska överväganden & avgränsningar</i>	12
<i>Etiska överväganden</i>	13
<i>Validitet & reliabilitet</i>	15
<i>Transkribering av intervjuerna</i>	16
<i>Litteratursökning</i>	17
<i>Teoretiska perspektiv</i>	17
Resultat & analys	19
<i>Utbildningens utformning i Sverige</i>	19
<i>Introduktion Utbildningscentrum</i>	19
<i>Föräldrautbildarnas kompetens</i>	20
<i>Organisering</i>	21
<i>Separerade roller ger kvalitet</i>	21
<i>Enhetlighet ger kvalitet</i>	24
<i>Likhet ger kvalitet</i>	26
<i>Integrerade roller ger kvalitet</i>	31
<i>Kvalitetssäkring</i>	36
<i>Inspirations från Kanada</i>	37
Avslutande diskussion	38
Referenslista	40
Bilagor	42

Förord

Jag vill ta tillfället i akt och tacka samtliga intervjupersoner som har deltagit i den här studien. Utan ert deltagande och hade den här studien inte kunnat genomföras därför vill jag rikta ett stort tack till er alla.

Eva Torstensson skall även ha en eloge för att ha samordnat intervjupersoner vid hennes verksamhet till att ställa upp på intervjuer. Jag har även uppskattat ditt tidiga engagemang kring studiens syfte samt ditt positiva bemötande när jag har varit i kontakt med dig.

Teres Pettersson vid Lunds universitet har inspirerat mig till att göra den här studien mellan Sverige och Kanada. Hon var min handledare i samband med socionompraktiken. Därför vill jag tacka henne för att ha väckt intressanta tankegångar inom mig som sedermera har resulterat i den här studien.

Avslutningsvis vill jag även rikta ett stort tack till min handledare Elizabeth Martinell Barfoed för hennes engagemang och kritiska granskning av mina utkast till den här studien. Det har varit ett nöje att få stifta bekantskap med dig och diskutera adoptionsrelaterade ämnen. Allt detta har bidragit till att öka min egen kunskapsinläring kring adoption.

Helsingborg december 2009

Inledning & problemformulering

Under våren 2009 åkte jag till staden Victoria i British Columbia Kanada för att göra min socionompraktik vid adoptionsorganisationen CHOICES Adoption & Counselling. Jag praktiserade hos dem i cirka fem månader och fick därigenom en möjlighet att lära mig hur de bedriver arbetet med adoption, vilket bidrog till att skapa en förståelse kring deras arbetsmetoder och organisation.

Flera länder i västvärlden (exempelvis Sverige, Kanada, Danmark och Holland) har valt att införa obligatorisk utbildning för blivande adoptivföräldrar. Det finns alltså en gemensam tankebakgrund att man ska lära sig bli förälder via utbildning. Likheterna till trots, finns även skillnader mellan olika länders sätt att arrangera föräldrautbildningen. En skillnad som denna uppsats utgår ifrån är hur olika länder organiserar utbildningen för adoptivföräldrar. Sverige visar sig exempelvis ha en annan ansvarsfördelning kring de aktörer som ingår i deras adoptionsprocess än vad man har i Kanada. Genom en jämförelse mellan de båda länderna vill jag belysa vilka konsekvenser olika likheter och skillnader i organisationen medför (Denk, 2002, sid. 31-32). Denna jämförelse kan även leda till att man börjar reflektera över egna kulturella handlingsmönster och att man närmar sig en förståelse samt en förklaring av dessa skillnaders ursprung (May, 2001, sid. 247).

Ansvar för den svenska föräldrautbildningen som sker i samband med att de sökande ska adoptera handhas av kommunerna (MIA, 2009). Adoptionsorganisationer i Sverige är inte involverade i föräldrautbildningen vilket skiljer sig jämfört med organisationen i British Columbia, Kanada – där är det istället adoptionsorganisationen själva som bedriver deras motsvarighet till föräldrautbildningen för de sökande. Av denna anledning beslöt jag mig för att ägna uppsatsen åt att undersöka, analysera och försöka förklara den organisatoriska skillnaden mellan länderna. Ett steg i denna process var att identifiera de aktörer som ingår i adoptionsprocessen. Jag var även intresserad av att undersöka hur kvalitetsfrågor hanterades i adoptivföräldrautbildningen i Sverige.

Syfte & frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka och jämföra organiseringen av föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar i Sverige och Kanada. Jag vill även undersöka kvalitetsaspekter av föräldrautbildningen i Sverige. Anslutande frågeställningar är följande:

1. Hur är föräldrautbildningen organiserad i Sverige och Kanada?
2. Hur hanteras kvalitetsfrågor hos svenska tillsynsmyndigheter på adoptionsområdet?

Adoptivföräldrautbildningen i Sverige

I samband med att jag intervjuade representanten från Socialstyrelsen berättade vederbörande att under tiden före år 2005 har de funnits olika slags föräldrautbildningar ute i landet som på ett eller annat sätt har haft till syfte att förbereda de sökande på att ta emot ett adoptivbarn. De var främst adoptionsorganisationerna i Sverige som hade bedrivit sådana utbildningar i egen regi och där låg fokus på att förbereda de sökande inför deras resa att åka och hämta sitt barn samt omvårdad av barnet i form av barnskötsel och andra liknande praktiska kunskaper. Från den 1 januari år 2005 (SoL 8 kap. 12 §) infördes det ett krav på att blivande adoptivföräldrar skulle genomgå en obligatorisk föräldrautbildning och att kommunerna fick ansvaret att anvisa till föräldrautbildning. Enligt vad en representant från Socialstyrelsen delgav under intervjun var tanken först att ansvaret skulle ligga på Länsstyrelserna som är tillsynsmyndighet över kommunerna ute i landet. Men de ansåg att de redan var tyngda av andra uppgifter i deras roll där ett ytterligare ansvar för föräldrautbildning hade komplicerat deras arbete. Därför var man tvungen att finna en annan lösning i frågan kring vem som skulle ha ansvaret. Man hade sneglat på hur Danmark och Holland hade organiserat utbildning och där hade de förlagt det åt en central myndighet till alla sökande tar sig för att få denna utbildning. Länderna är mindre till ytan jämfört med Sverige vilket möjliggjorde för Danmark och Holland att ha ett sådant centralt upplägg, medan Sverige ansåg att det vore en omöjlighet att organisera det på ett liknande sätt i vårt land. Därför beslöt man att överlåta ansvaret åt kommunerna.

Tanken med att skapa en enhetlig föräldrautbildning i Sverige var att man såg ett behov av att utbilda de blivande adoptivföräldrarna om adoptivbarnens behov samt hur de ska kunna förbereda sig i föräldrarollen åt ett barn som inte är deras biologiska. Ofrivillig barnlöshet är

inte sällan något som de sökande bär på när de beslutar sig för att adoptera ett barn. Därför har föräldrautbildningen till syfte att kunna hjälpa de sökande att bearbeta den sorg och problematik som de kan bära med sig för att kunna se på adoption med andra ögon (Jfr Socialstyrelsen 2006a). Under utbildningens gång är tanken att de sökande sedan ska kunna komma fram till ett beslut huruvida de verkligen vill fortskrida med sina planer att adoptera och hur de kan förbereda sig samt möta barnets behov längre fram i processen.

Tidigare forskning

I boken *Adoption med förhinder* (2008) har författarna Hübinette och Tigervall bl.a. intervjuat ett antal adoptivföräldrar i Sverige angående deras föräldraroll samt vilka strategier som de tillämpar för att kunna hantera den diskriminering som deras adoptivbarn möter ute i samhället (sid.14-15). Rasdiskriminering utifrån hudfärg är en verklighet i vårt samhälle och författarna har även fört ett resonemang om adoptivföräldrars önskan att integrera deras icke vita barn att bli accepterade av det samhälle som man lever i (sid. 285). Men trots att diskriminering kan betraktas som ett strukturellt problem väljer adoptivföräldrar ofta individuella lösningar för att förhindra att sådana problem uppstår. Hübinette och Tigervall identifierar ett likhetstänkande i vårt samhälle som en tänkbar förklaring till varför adoptivföräldrar agerar enligt detta sätt. Det innebär att adoptivföräldrar försöker undvika diskriminering genom att försöka anpassa sin familj till att smälta in- och likna omgivningens krav på ett normativt föräldraskap. Författarna anser att likhet är ett påbud från samhället som kommer till uttryck inom olika myndigheter som arbetar gentemot adoptivföräldrar (sid. 285).

Föräldrautbildningen i Sverige kan ses som ett tillfälle då man lär ut ett sådant likhetstänkande åt blivande adoptivföräldrarna. Tanken är att de gemensamt ska bygga upp starka försvarsstrategier att kunna bemöta samhällets reaktioner mot deras adoptivbarn, vilket kan ses som en förebyggande åtgärd att försöka få adoptivbarnen till att anpassas till ett samhälle där det biologiska föräldraskapet betraktas som normativt. En kritik mot föräldrautbildningen är att den kan användas för att indoktrinera hur ett föräldraskap bör vara och att man därigenom upprätthåller en föreställning som adoptivfamiljen sedan tvingas anpassa sig efter. Mig veterligen finns det t.ex. ingen obligatorisk föräldrautbildning för de familjer som väljer att skaffa barn på biologisk väg vilket kan stärka tesen om att samhället betraktar det som ett normativt och problemfritt föräldraskap. Man kan rent av ställa sig frågan om föräldrautbildningen verkligen behövs? Är det ett initiativ som hjälper

adoptivfamiljen att uppfylla samhällets förväntningar på det alternativ föräldraskap? Eller är det ett initiativ som upprätthåller rådande normer kring föräldraskapet?

Hübinette & Tigervall (2008) är tydliga i sina resonemang: ”Det är den normative och skötsamme medborgaren som antas vara den mest lämpade att adoptera utlandsfödda barn.” (s. 285) Utifrån deras citat undrar jag om de blivande adoptivföräldrarna har några alternativ annat än att rätta in sig i ledet då deras öde om att bli förälder ligger i händerna på myndigheternas beslutfattande. Om man ska utgå ifrån Hübinette och Tigervall’s resonemang kan man även ställa sig frågan om vem det är som dikterar villkoren kring vad som är normativt? Jag undrar om det är det myndigheterna eller medborgarna som bär ansvaret, eller om det är ett kollektivt ansvar som alla bär på gemensamt? Även om författarna ifrågasätter föräldrautbildningens betydelse som en strävan mot det normativa kan det även vara ett sätt att bejaka det alternativa. Utbildningen kanske rent av är ett hälsosamt initiativ från samhället som lär adoptivfamiljerna att leva med det alternativa föräldraskapet på ett kärleksfullt sätt utan att de ska behöva ställas till svars för samhällets förväntningar? Det kan samtidigt vara ett initiativ till att stärka identiteten hos adoptivbarnen som gör de starka att kunna leva i ett samhälle utan att behöva stå till svars för sitt ursprung.

Martinell Barfoed (2008) visar att samhällseliga diskurser finns på adoptionsområdet. I en mediastudie visar hon att adoption både kan förstås som ett problem och en lösning – en genomgång av litteratur på adoptionsområdet visar att stor fokus riktats på hur adopterade mår och presterar. Mindre fokus verkar ha riktats mot vilken betydelse organisering av adoptionsrelaterade frågor har och det är här jag, genom att analysera hur föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar organiseras, vill fylla en kunskapslucka.

I en vetenskaplig artikel under namnet *An evaluation of post- adoption services* (Dhami, Mandel & Sothmann, 2007) undersöker författarna familjernas benägenhet att använda sig av det stöd och rådgivning som finns att tillgå i British Columbia för familjer efter att de har genomfört en adoption (sid.166). Undersökningen i den här artikeln baseras på en service som kallas för *Adoption Support Program* som erbjuds av en organisation vid namnet Queen Alexandra Centre for Childrens Health. De arbetar med att stödja det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet för både barn och unga samt familjer som bor på Vancouver Island (Queen Alexandra, 2009). Vancouver Island är ett geografiskt område i delstaten British Columbia där även adoptionsorganisationen CHOICES verkar.

Det framgick av undersökningen att användningen av servicen var låg vilket bl.a. kan förklaras av att föräldrar kan känna en rädsla för att kontakta organisationer eller liknande verksamheter för att få stöd i föräldrarollen. Istället för att vänta på att föräldrarna ska söka hjälp bör initiativet ligga på organisationerna som erbjuder sådan här service att försöka nå ut med information till föräldrarna om att det finns hjälp att tillgå (Dhami, Mandel & Sothmann, 2007, sid. 173-175). Dessutom var en del av föräldrarna i undersökningen omedvetna om att deras behov av hjälp kan påverka organisationerna i deras arbete att utforma en service som ska hjälpa föräldrarna.

Jag ansåg att det var användbart att utgå från den här artikeln i min diskussion om vilka alternativa metoder som finns att tillgå i British Columbia för att kunna utvärdera kvaliteten på föräldrautbildningen. Jag valde sedan att fokusera på hur CHOICES använder sin *post - placement survey* som en arbetsmetod för att kunna utvärdera effekterna samt kvaliteten på deras föräldrautbildning för adoptivfamiljer som har använt sig av deras service. En vidare diskussion om denna arbetsmetod följer i slutet av analysen.

Jag har även utgått från litteratur som inte är forskning, men som har betydelsefulla konsekvenser för adoptionspraktiken – exempelvis en handbok för den svenska föräldrautbildningen som går under namnet *Att bli förälder till ett barn som redan finns* (Socialstyrelsen, 2006a). Jag har använt en särskild lärarhandledning för föräldrautbildarna av Socialstyrelsen i min analys, eftersom jag har velat granska materialet i syfte att kunna hitta en referens till de delar i handledningen som intervjupersonerna har hänvisat till i sina svar. Även lärarhandledningen går under namnet *Att bli förälder till ett barn som redan finns* (Socialstyrelsen, 2006b).

Metod & material

Intervjuer

Uppsatsen syftar till att försöka förklara hur föräldrautbildningen är organiserad i Sverige och i Kanada. Jag har även velat undersöka kvalitetsaspekter av utbildningen i Sverige. För att uppnå detta syfte har jag valt att använda mig av kvalitativa intervjuer. Totalt har jag intervjuat sex personer varav två är föräldrautbildare vid ett utbildningscentrum för en större

kommun i Sverige. Jag har även intervjuat en handledare för dessa två föräldrautbildare som arbetar inom samma verksamhet och som har insyn i det studiematerial som utbildningen grundar sig på. Socialstyrelsen är den myndighet som har framtagit studiematerialet efter nära samarbete med Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (MIA). Därför har jag även intervjuat varsin representant från dessa två myndigheter för att kunna skaffa mig bakgrundsinformation till varför föräldrautbildningen infördes samt hur man har framtagit studiematerialet. MIA är även en myndighet som arbetar nära adoptionsorganisationerna i Sverige och som bl.a. ansvarar för tillsynen över dessa organisationer. Jag vill bilda mig en uppfattning kring varför adoptionsorganisationerna i Sverige inte är involverade i föräldrautbildningen på samma sätt som i Kanada. Jag beslöt mig även för att intervjua en representant från en svensk adoptionsorganisation för att få höra deras tankegångar kring denna ansvarsfördelning.

Den här metoden kan liknas vid s.k. *semistrukturerade* intervjuer (May, 2001, 150-151). Frågorna är specificerade kring temat om föräldrautbildningen samtidigt som det är relativt öppna frågor vilket tillåter intervjupersonerna att föra olika resonemang kring temat. Metoden möjliggör även för mig som intervjuare att be dem utveckla sina svar och slutligen föra en dialog med intervjupersonerna om deras syn kring föräldrautbildningen i Sverige.

Jag har försökt att behålla en liknande struktur i mina intervjuformulär med respektive verksamhet som jag har intervjuat. Detta innebär främst att jag har försökt att ställa frågor som berör organiseringen av den svenska föräldrautbildningen samt frågor kring kvaliteten på utbildningen. Jag har valt den här utformningen för att försöka skapa jämförbarhet bland de svaren som ges från mina intervjupersoner i Sverige. Men av naturliga skäl har jag varit tvungen att omformulera mig och byta ut vissa frågor då verksamheterna har olika arbetsuppgifter sinsemellan. Det vore exempelvis olägligt att ställa fråga 3 (se bilaga 2) angående socialarbetarnas delaktighet i föräldrautbildningen i min intervju med representanten från Socialstyrelsen, eftersom Socialstyrelsen har andra arbetsuppgifter jämfört med föräldrautbildarna vid utbildningscentrumet. I mina bilagor har jag endast valt att bifoga intervjuformuläret till intervjupersonerna från utbildningscentrumet eftersom jag anser att det hade blivit överflöd av bilagor om jag hade bifogat allihop inklusive dem till de andra verksamheterna vars representanter som jag har intervjuat. I bilaga 1 följer ett introduktionsbrev som har skickats ut till intervjupersonerna i samband med intervjuerna.

Från Kanada har ett intervjuformulär (se bilaga 4) skickats via e-post till CHOICES som har fyllts i gemensamt av två socialarbetare vid deras organisation som har bedrivit deras motsvarighet till föräldrautbildningen. Jag har försökt att behålla ungefär samma struktur i mitt intervjuformulär till dem som det jag har använt i Sverige. Dock har fokus kommit att ligga kring vilken betydelse som CHOICES tillskriver sin föräldrautbildning, vad de anser om att CHOICES *som privat organisation* bedriver deras utbildning samt vad de anser ifall en oberoende aktör skulle ansvara för utbildningen. Min tanke är att dessa frågor skall kunna ge en bild av deras ansvarsfördelning och vad de anser om att vara inblandade i föräldrautbildningen på ett sätt som skiljer sig jämfört med hur Sverige arbetar.

Genomförande

Tim May (2001) presenterar tre olika begrepp som bör vara uppfyllda för att man ska uppnå en lyckad intervju, *tillgänglighet, kognition och motivation* (sid. 156-157). *Tillgänglighet* handlar om huruvida intervjupersoner besitter den informationen och kunskapen som jag söker i samband med intervjun (2001, sid. 156). Jag anser att jag uppfyller detta eftersom socialarbetarna från CHOICES själva har deltagit och bedrivit sin föräldrautbildning som jag avser att undersöka i samband med studien. Den kunskap som jag söker kring deras organisering anser jag att jag får genom deras svar. *Kognition* handlar om huruvida intervjupersoner förstår kontexten kring den intervju som de deltar i (2001, sid. 157). Detta villkor har jag försökt att uppnå genom att beskriva syftet med min studie samt vilket intresse som jag har av att få kunskap kring organiseringen av deras föräldrautbildning (se bilaga 3). *Motivationen* (2001, sid. 157) för socialarbetarna att svara på mina frågor har jag lyckats uppnå redan i ett tidigt stadium i uppsatsprocessen. I samband med att jag utformade min uppsatsidé skickade jag e-post till socialarbetarna och förklarade mitt intresse av att jämföra deras föräldrautbildning med Sverige. Jag är medveten om att en personlig intervju ger möjlighet till att ställa fördjupningsfrågor, än en intervju via internet, men då syftet varit att studera organisering tycker jag ändå att jag fått användbara intervjusvar (2001, sid. 157-158). Att jag haft en etablerad kontakt till de kanadensiska socialarbetarna kan ha underlättat denna kommunikation (158-159). Introduktionsbrevet som går att läsa i bilaga 3 har alltså föranletts av tidigare kontakter innan jag slutligen fick svar på mina intervjufrågor.

Bearbetning & analys

Jag har kodat mitt empiriska material från intervjuerna enligt olika teman som sedan har gett upphov till denna rubriksättning. Mitt intresse har varit att utgå från teman som t.ex. historik, bakgrund, organisering, arbetsmetoder, kvalitet, likheter, skillnader och därefter försöka identifiera vilka citat som faller inom ramen för dessa teman. Denna arbetsmetod har varit till hjälp för att kunna anpassa mitt empiriska material enligt olika teoretiska resonemang som jag sedan fann i min litteratur.

Metodologiska överväganden & avgränsningar

Inledningsvis var mitt intresse att försöka bedriva en ren komparativ studie mellan Sverige och Kanada. Men i samband med informationsinsamlingen kom det empiriska materialet att bli övervägande tyngre åt svenskt håll, då jag endast lyckades få till stånd en gemensam intervju från Kanada. Denna oproportionerliga balans mellan länderna kring det empiriska materialet har medfört att jag har varit tvungen att ändra min ansats i studien. Därför beslöt jag mig för att rikta fokus mot den svenska föräldrautbildningen och dess organisering, men ändå behålla min komparativa ansats genom att använda mitt empiriska material från Kanada för att belysa ett annat perspektiv kring ett gemensamt fenomen i form av den här föräldrautbildningen.

Föräldrautbildningen i både Sverige och Kanada har likheter med varandra vilket kommer att presenteras längre fram i samband med min analys. Men en grundläggande skillnad mellan länderna grundar sig i det organisatoriska ansvaret för utbildningen. Därför har mitt intresse varit att undersöka och analysera denna organisatoriska skillnad där mitt empiriska material från Kanada har använts för att erbjuda en annan synvinkel kring hur de har valt att organisera utbildningen.

Under studiens gång har jag även skickat kompletterande frågor till Kanada där jag har begärt att få skickat ett frågeformulär som kallas för *post - placement survey* (se bilaga 5) som används i deras arbete för att kunna utvärdera betydelsen av deras föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar. Jag efterfrågade detta frågeformulär i samband med att ett flertal av mina intervjupersoner i Sverige önskade en arbetsmetod för att kunna utvärdera föräldrautbildningens effekt på adoptivfamiljerna. Jag såg en likhet mellan detta formulär och

den önskan som uttrycktes från svenskt håll. Frågeformuläret från Kanada var en arbetsmetod som jag mindes från min egen praktik hos CHOICES. Jag bad mina kontaktpersoner på CHOICES tillika dem som besvarade mitt intervjuformulär att skicka en kopia på det formuläret till mig. Formuläret kommer att behandlas i slutet av min analys.

Jag har valt att utgå ifrån en adoptionsorganisation i västra delstaten British Columbia i Kanada som objekt i min uppsats. Detta har jag valt eftersom jag själv praktiserade vid denna organisation och därigenom har jag fått en insyn i deras verksamhet som ligger till grund för min uppsats. Jag vill poängtera för läsaren att deras arbetsmetoder varken är signifikativt för hela delstaten eller Kanada som land. Mitt syfte har snarare varit att lyfta fram en specifik arbetsmetod i Kanada som skiljer sig jämfört med Sverige och att använda den som utgångspunkt i min analys. Min avgränsning inom Sverige har varit att utgå från ett utbildningscentrum för en större kommun i Sverige som ansvarar för föräldrautbildningen inom den kommunen.

Etiska överväganden

Mitt främsta övervägande har gällt anonymiteten kring mina intervjupersoner. Till en början var min inställning att namnge samtliga verksamheter, på såväl central- som lokal nivå, vid deras riktiga namn men att jag skulle anonymisera intervjupersonerna genom att kalla dem för t.ex. *representanter* för respektive verksamhet. Efter noggranna överväganden beslöt jag mig för att namnge de verksamheter som arbetar på central nivå dvs. Socialstyrelsen och MIA eftersom det hade varit svårt att anonymisera dem utan att läsaren hade kunnat identifiera verksamheterna. De är två huvudaktörer inom adoptionsområdet som främst arbetar med tillsynsfrågor på nationell nivå. Därför ansåg jag att det inte förelåg någon större risk att jag skulle bryta mot några etiska krav ifall jag namngav dem. Dessutom ansåg jag att det var relevant för min studie och för läsaren att kunna namnge både Socialstyrelsen och MIA i min diskussion om ansvarsfördelning och tillsynsfrågor eftersom det knyter an till deras arbetsuppgifter. Jag har även valt att namnge CHOICES då offentliga styrdokument har legat till grund för min informationsinsamling om deras arbetsrutiner. Det är inga känsliga uppgifter i samma mån som vad som kan vara fallet kring de lokala aktörerna i Sverige.

På lokal nivå har jag däremot anonymiserat både utbildningscentret och adoptionsorganisationen genom att inte kalla dem vid deras riktiga namn. Min bedömning är att aktörer som opererar på lokal nivå löper större risk att utsättas för identifiering som hade kunnat avslöja identiteten på mina intervjupersoner. Dessutom ansåg jag att det varken var relevant för studien eller läsaren att känna till namnen på verksamheterna. Till skillnad från Socialstyrelsen och MIA vars offentliga styrdokument har använts i min datainsamling har informationen från de lokala aktörerna enbart baserats på vad som har framkommit under intervjuerna. Detta är ett ytterligare argument för mitt val av att stärka deras anonymitet.

Andra etiska överväganden har handlat om hanteringen av information som har refererats till lärarhandledningen (Socialstyrelsen, 2006b). Lärarhandledningen är inget offentligt styrdokument utan den efterfrågas av kommunerna från Socialstyrelsen. Men då jag sökte referenser till information i lärarhandledningen som framkom från mina intervjupersoner, beslöt jag mig att be om ett exemplar från Socialstyrelsen. Dock jag har valt att begränsa mina referenser i lärarhandledningen till att enbart gälla den information som intervjupersonerna själva har delgett i samband med intervjuerna. Detta har jag gjort för att respektera det faktum att innehållet i lärarhandledningen riktar sig till kommunernas arbete kring föräldrautbildningen och inte bör offentliggöras i onödan för den breda läsarkretsen.

Min egen erfarenhet av adoption, förutom att jag gjorde min socionompraktik vid en adoptionsorganisation i Kanada, är att jag själv har en livshistoria av att vara ett adoptivbarn. Jag anser inte att det påverkar arbetet kring den här studien eftersom jag inte undersöker några värderingsladdade frågeställningar där min egen bakgrund möjligtvis hade kunnat påverka tolkningen av informationsinsamlingen. I stället har jag undersökt ett organisatoriskt fenomen som inte knyter an till min egen livshistoria och därför anser jag att jag har kunnat behålla rollen som student och inte adoptivbarn i den här studien. Det faktum att jag har använt en verksamhet i min jämförelse som jag har praktiserat vid har även skärpt kravet på medvetenhet om min roll. Därför har jag i möjligaste mån baserat mina tankegångar på det empiriska materialet från Kanada och undvikit att låta personliga tyckanden eller preferenser få ligga till grund för mina resonemang om föräldrautbildningen.

Validitet & reliabilitet

Jag har inspirerats av boken *Komparativ metod – förståelse genom jämförelse* av Thomas Denk (2002) i mitt avsnitt om validitet och reliabilitet. Denk skriver hur indikatorer kan användas för att beskriva de förhållanden som komparativa studier avser att undersöka. För att uppnå vad han kallar för *reliabilitet* eller tillförlitlighet, skall dessa indikatorer kunna ge samma resultat vid olika tidpunkter och från olika objekt (sid. 88). I min studie har själva *föräldrautbildningen* varit en uttalad indikator eftersom det är en företeelse som varje kommun bär ansvar för och där det finns ett gemensamt utbildningsmaterial som hela landet skall följa. Den här organisatoriska strukturen är tänkt att skapa enhetlighet i landet där utbildningen skall vara ungefär detsamma i varje kommun. Alla skall gemensamt sträva efter att förbereda sökande adoptivföräldrar i att kunna hantera föräldrarollen. Jag anser att mitt val av att använda föräldrautbildningen som indikator uppfyller Denk´s kriterium för reliabilitet, eftersom olika kommuner ute i landet ska kunna tillskriva samma betydelse och egenskaper åt utbildningen.

Begreppsvaliditet är ett uttryck som används för att bedöma hur indikatorn beskriver de egenskaper som undersökning vill ta reda på (Denk 2002, sid. 88). I min studie har jag velat ta reda på hur föräldrautbildningen är organiserad i Sverige och hur man arbetar med kvalitetsfrågor kring utbildningen. Man kan illustrera detta genom att säga att jag fokuserar kring två begrepp, *organisering* och *kvalitet*. Jag anser att mitt val av att använda utbildningen som indikator håller god begreppsvaliditet. Indikatorn beskriver både den organisatoriska arbetsfördelningen kring ansvaret för utbildningen och hur den praktiska tillämpningen av utbildningen påverkar dess kvalitet. Med andra ord beskriver indikatorn de egenskaper som mina begrepp avser att ta reda på i den här studien.

Avslutningsvis är även *komparativ validitet* (Denk 2002, sid. 88) ett sätt att bedöma trovärdigheten när man undersöker ett förhållande mellan två olika länder. Denk beskriver vikten av att använda sig av en indikator som kan beskriva liknande förhållanden i olika länder utan att den ska kunna förväxlas med någonting annat. Därigenom uppnår man komparativ validitet och trovärdighet i resultatet. I och med att jag utgår från en adoptionsorganisation i Kanada som jag själv har praktiserat vid visste jag redan om att deras motsvarighet till den svenska föräldrautbildningen heter *Adoption Education Program (AEP)*. Därför har jag valt att benämna indikatorn vid det namnet i samband med min

informationsinsamling från Kanada för att kunna uppnå komparativ validitet och för att skapa jämförbarhet kring organiseringen av utbildningen.

Om jag däremot inte hade vetat om vad den heter i Kanada och översatt begreppet ”föräldrautbildning” ordagrant till t.ex. ”parents education” hade indikatorn troligtvis inte beskrivit ett liknande förhållande mellan båda länderna. Det hade rent av kunnat vara svårt för kanadensarna att förstå vad jag syftar på med ett sådant uttryck vilket i sin tur skapar utrymme för alternativa tolkningar som sänker den komparativa validiteten. AEP är även ett obligatoriskt moment i Kanada precis som i Sverige när man ska adoptera och det finns likheter mellan länderna kring innehållet i utbildningen. Detta stärker ytterligare den komparativa validiteten i min studie.

Samtidigt som betydelsen av validitet och reliabilitet lyfts fram för att bedöma vetenskaplig kvalitet finns det även röster som problematiserar hur dessa begrepp används i kvalitativ forskning (Jfr Martinell Barfoed, 2008, sid.86-87). I min studie som bygger på kvalitativa intervjuer kan resultatet bedömas utifrån hur väl jag har lyckats använda min citeringsteknik i kombination med vetenskaplig litteratur. Hur används mina citat? Hur används litteraturen i förhållande till mina slutsatser? Finns det trovärdighet i mina slutsatser? Kvaliteten bör snarare bedömas utifrån hur jag resonerar och argumenterar för mina tankegångar än att ses som ett försök att nå ”säker kunskap”. För att knyta an lite kort till min metod har jag bedrivit en informationsinsamling på såväl central som lokal nivå för att förstå kontexten kring föräldrautbildningen. I kombination med organisationsteori och annan litteratur kring området har jag sedan försökt föra en sammanhängande och trovärdig diskussion kring föräldrautbildningen. På detta vis har jag försökt leva upp till forskningsstudiers krav på validitet och reliabilitet.

Transkribering av intervjuerna

Jag har transkriberat intervjuerna ordagrant i den mån som det har varit möjligt. I vissa intervjuer har meningar inte blivit fullständiga från intervjupersoner därför har jag valt att illustrera detta för läsaren genom använda tecknet ”...” i slutet på dessa meningar. De tre punkterna betyder alltså att meningsuppbyggnaden har avstannat från intervjupersonen. Jag har även använt tecken ”/.../” i slutet på ett citat för att korta ner intervjupersonens svar men samtidigt illustrera för läsaren att personen har fortsatt sitt resonemang kring frågan. Jag har

valt att döpa mina intervjupersoner till Föräldrautbildare 1 & 2, Handledare, Representant från Socialstyrelsen, Representant från MIA, Representant från en adoptionsorganisation, Två socialarbetare. Jag har velat illustrera för läsaren vem som säger vad och dels skydda anonymiteten hos vissa intervjupersoner. I ett citat har jag även använt tecken "[x-stad]" för att anonymisera namnet på den staden som är föremål för diskussionen.

Litteratursökning

Jag har främst använt mig av litteratur på adoptionsområdet som behandlar ämnen som har varit av intresse för min studie. En del jag har själv kommit i kontakt med vid tidigare studier inom socionomprogrammet medan andra har kommit till min kännedom under uppsatsen gång. Förutom litteratur på adoptionsområdet har jag även studerat litteratur om organisationsteori. Jag fann att deras teorier var väldigt tillämpbara för min studie och erbjöd en förklaring åt arbetsmodellerna i både Sverige och i Kanada. Via Lunds universitets bibliotekskatalog ELIN har jag också funnit relevant litteratur när jag kombinerat sökorden "post adoption" och "service". Valet av litteratur har förändrats under resans gång. Till en början var jag mer adoptionsinriktad, därefter blev organisationsteori en teoretisk ingång. Jag kan i efterhand se att en sökning på organisationsartiklar hade varit relevant – tiden har dock inte tillåtit detta.

Övriga elektroniska källor som har använts som referenser under studiens gång är den officiella hemsidan för CHOICES och Queen Alexandra Centre for Childrens Health. Även den svenska lagboken *Sveriges lagar* har använts som referensälla då jag har syftat till lagparagrafer i min studie.

Teoretiska perspektiv

Till en början var jag intresserad av att använda mig av en klassisk sociologisk teori för att analysera och tolka mitt empiriska material och för att förklara den organisatoriska skillnaden mellan länderna, men efter noggranna överväganden insåg jag att abstraktionsnivån på en sådan teori var alltför hög i förhållande till min empiri – det fanns brister i att kunna tillämpa en sådan teori för att förklara skillnader och att kunna koppla den till föräldrautbildning. Jag valde istället att använda ett organisationsteoretiskt perspektiv eftersom det trots allt är en organisatorisk skillnad som jag ämnade försöka förklara. Valet föll på

organisationsteoretikerna Lee G. Bolman och Terrence E. Deal (2005) och det s.k. *strukturella perspektiv* som författarna presenterar i boken. Min tanke har dessutom varit att använda mig av andra förklaringsmodeller och begrepp som presenteras kring detta perspektiv för att försöka förklara hur Sverige respektive Kanada har valt att organisera sin föräldrautbildning. Jag har valt att integrera detta teoretiska perspektiv i min analys.

För att få lite andra infallsvinklar i min analys har jag dessutom använt delar ur Anders Sannerstedt's (2001) kapitel *Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken?* Jag har främst valt att använda mig av Sannerstedt's begrepp om *top-down* perspektivet, *bottom-up* perspektivet och hans tolkning av Michael Lipskys teori om *närbyråkraterna*. Närbyråkraterna kallas de som arbetar inom människobehandlade organisationer där det finns en direktkontakt med människorna som de arbetar gentemot. Handlingsfriheten i deras arbete leder till att det snarare blir närbyråkraten än politikerna som utformar arbetspolitiken inom deras organisation (2001, sid. 21-22). Detta har jag valt eftersom jag ansåg att presentationen av dessa tre begrepp gick att applicera och tillämpa i analysen av min empiri.

Thomas Denk (2002) presenterar olika grundkriterier när man skall bedriva en jämförande studie. Jag har valt att ta fasta på vad han kallar för att *skillnader förklaras med skillnader* eftersom jag ser flera likheter i denna ansats i förhållande till min egen studie (sid. 57-58). Ansatsen grundar sig i att om det finns ett existerande fenomen som endast råder i ett av två länder trots att förhållandena annars är relativt lika mellan länderna kan det existerande fenomen förklaras av en annan skillnad som råder mellan länderna (2002, sid. 57-58). För att tydliggöra vad Denk menar kan vi utgå från det faktumet att CHOICES i Kanada som är en adoptionsorganisation ansvarar för sin föräldrautbildning medan man i Sverige anser att adoptionsorganisationerna i landet inte skall beblanda sig i den svenska föräldrautbildningen. Det finns en tydlig skillnad mellan länderna kring adoptionsorganisationernas roll i föräldrautbildningen trots att båda länderna tillskriver utbildningen ungefär samma betydelse och trots att vissa ämnen som behandlas under utbildningen är ungefär lika (se bl.a. sid. 31-32).

Resultat & analys

Utbildningens utformning i Sverige

Beslut togs att kommunerna skulle få ansvar att anvisa till lämplig föräldrautbildning för de sökande. Detta resulterade i att Socialstyrelsen gav ut handboken *Att bli förälder till ett barn som redan finns* (2006a, s 5-6) som hade tagits fram efter samarbete med Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (MIA) som bl.a. arbetar med sociala frågor i tillsynen över adoptionsorganisationerna. Boken är uppdelat i sju olika teman med efterföljande diskussionsfrågor som de sökande kan reflektera kring. *Internationell adoption, att bilda familj, att bli till, vilka barn behöver en familj? resan till barnet, att bli en adoptivfamilj, att vara en familj* är de teman som boken grundar sig på.

Dessa teman är viktiga att behandla under föräldrautbildningen eftersom de utgör själva ramen för alla aspekter som en adoption innebär för barnet, adoptivfamiljen och den biologiska familjen. Att vara adoptivförälder avviker från ett rådande normativt föräldraskapsideal då barnet inte är deras biologiska (Jfr Martinell Barfoed 2008). Därför är det viktigt att föräldrautbildningen blir en möjlighet för de sökande att vara medvetna om vilka krav och förväntningar som kommer att medfölja i deras roll som adoptivföräldrar.

Introduktion Utbildningscentrum

Utbildningscentrum är en organisation under Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen i en större stad i Sverige och de håller i föräldrautbildningen inom den här staden. De har valt att följa Socialstyrelsens handbok väldigt strikt där man har lagt upp föräldrautbildningen vid sju tillfällen á tre timmar med obligatorisk närvaro. Utbildningen är en blandning av ren föreläsning, gruppdiskussioner och gruppövningar för att på bästa sätt kunna involvera deltagarna i utbildning som i slutändan ska uppmana till självreflektion i ämnet. En föräldrautbildare vid Utbildningscentrum väljer att beskriva syftet med föräldrautbildningen enligt följande:

I och med att det är lagstadgat att man måste gå den här utbildningen innan man kan göra sin medgivandeutredning, så blir den ett steg 1 så att säga. Steg 1 blir ju att ta kontakt att nu har vi bestämt oss för att vi vill gå den här utbildningen. Utbildningen blir ett underlag för att ta beslut om man vill fortsätta eller hoppa av. Man kan ju ha upptäckt

att de här kanske är för stort för oss, att man måste vänta, att man inte är på samma våglängd som par. /Föräldrautbildare 1.

Föräldrautbildaren bekräftar vilken betydelse som tillskrivs föräldrautbildningen. Det är i princip det första steget som tas av de sökande i deras adoptionsprocess som därefter innehåller en s.k. medgivandeutredning som skall komma fram till beslutet om huruvida de sökande är lämpliga till att få adoptera ett barn eller inte. De är helt olika ansvarsområden som finns mellan dessa två steg i adoptionsprocessen. Rent illustrativt kan man säga att föräldrautbildarna har gjort sin del i och med att utbildningen avslutas. Då lämnar de över ansvaret åt utredarna som tar över stafettpippen och får ett godkännande av utbildarna att de sökande har genomgått utbildningen och är redo att påbörja sin medgivande utredning.

Föräldrautbildarnas kompetens

För att bli föräldrautbildare måste man genomgå en kurs där man är inläst på ett bestämt studiematerial (Socialstyrelsen 2006a) för att kunna ge en bra och professionell utbildning åt de sökande. Socialstyrelsen har även tagit fram en s.k. lärarhandledning (Socialstyrelsen 2006b) som kommunerna skickar efter där det framgår vilka krav som bör finnas på föräldrautbildarna ute i landet. T.ex. finns det krav om att de bör ha en beteendevetenskaplig grundutbildning, de bör inte ha något intresse i en adoptionsorganisation dvs. att de inte använder föräldrautbildningen för att propagera för adoptionsorganisationens åsikter. Dessutom bör de även ha kunskaper om barn och om internationell adoption (ibid.).

Vid Utbildningscentrum har föräldrautbildarna fått genomgå en utbildning innan de har börjat hålla i utbildningen själva. En föräldrautbildare beskriver det enligt följande:

Ja, asså här i [x-stad] bestämdes det på något sätt att vi ska ha utbildare som jobbar inom stan och som jobbar inom sociala yrken som kommer i kontakt med de här familjerna. Sen fick man då gå en handledning för utbildare. En ganska bra tycker jag som var heltäckande för det här. Sen har vi också handledning under hela tiden och det har vi fortfarande, att under ett sånt här kurstillfälle på sju gånger, så skulle man ha handledning två gånger för att få stöd i sin kursledarroll. /Föräldrautbildare 1.

Förberedelser inom Utbildningscentrum verkar vara i enlighet med de riktlinjer som Socialstyrelsen har satt upp för att bli föräldrautbildare. Föräldrautbildaren vittnar själv om att

vederbörande fick genomgå en utbildning (dock används uttrycket handledning) och att de får kontinuerlig handledning som är tänkt att vara till hjälp för föräldrautbildarna för att kunna upprätthålla god kompetens i deras yrkesroll. Jag ser en koppling till Sannerstedt's teori om det s.k. *top-down* perspektivet (2001, sid. 24). Socialstyrelsen har på den högre nivån fattat ett politiskt beslut om vilka krav som ska gälla kring föräldrautbildarnas kompetens. Det gäller för övriga aktörer längre ned i ledet t.ex. Utbildningscentrum att uppfylla dessa krav för att kunna styra arbetet mot en bestämt riktning.

Organisering

I boken *Nya perspektiv på organisationer och ledarskap* (2005, sid. 79) presenterar Bolman & Deal tänkbara förklaringar att förstå sig på hur en organisation är uppbyggd. Jag har valt att använda deras s.k. *strukturella perspektiv* för att analysera och beskriva hur Sverige har valt att organisera föräldrautbildningen. Till att börja med måste man undersöka hur själva rollfördelningen ser ut bland organisationerna som är involverade i adoptionsprocessen för att kunna skapa en förståelse av strukturen i landet (Bolman & Deal, 2005, sid. 79). I min studie vill jag undersöka varför det är kommunernas roll att ansvara för föräldrautbildningen i Sverige och på vilket sätt som man har valt att organisera denna utbildning. Detta upplägg skiljer sig från Kanada där ansvaret för föräldrautbildningen låg på adoptionsorganisationen och därför är jag även intresserad av att undersöka vilken roll som adoptionsorganisationerna har här i Sverige.

Separerade roller ger kvalitet

En representant från Socialstyrelsen har tydligt sagt att föräldrautbildarna inte får vara de som senare ska utreda de sökande eftersom de skulle kunna påverka de sökandes benägenhet att våga ställa frågor och interagera med andra sökande i samband med föräldrautbildning. Ett exempel:

Nä, nä, det får det inte vara, onej. Utan tanken är att det ska vara vattentäta skott däremellan. Man får ställa korkade frågor helt enkelt. Man ska inte behöva skämmas för att man ställer sådana frågor som jag gör för då blir ju folk försiktiga och då händer ju ingenting för det är ju en grupprocess som man ska delta i. /Representant från Socialstyrelsen.

I detta uttalande liknas föräldrautbildningen med en gruppprocess som de sökande ska delta igenom att t.ex. våga ställa frågor till utbildarna. Det verkar finnas en oro för att de sökande inte ska våga göra detta om utbildarna dessutom kan komma att utreda dem, eftersom de kan bli rädda för att deras lämplighet som blivande adoptivföräldrar skall bedömas utifrån de frågor som man ställer under utbildningen. För att inte hamna i en sådan situation anser intervjupersonen att det skall vara en tydlig skillnad i rollerna mellan utbildare och utredare och att dessa inte får gå in varandra i samband med föräldrautbildningen.

En lika tydlig åtskillnad gör representanten från Socialstyrelsen när det gäller adoptionsorganisationernas roll i föräldrautbildningen. De skall varken hålla i utbildningen eller vara inblandade i den eftersom det skulle kunna begränsa de sökandes valfrihet i frågan om huruvida de vill fortskrida med sina adoptionsplaner:

De ska vara isär från själva den här att du går den här utbildningen. Under den här utbildningen så händer det ju saker med dig. Du kanske kommer fram att, ”nä adoption är inget för oss det här ställer för stora krav, jag känner inte för det här”. Man måste få ha en valfrihet. Det kan vara svårare om man redan är involverad i en organisation.
/Representant från Socialstyrelsen.

En effekt av föräldrautbildningen som framhävs i citatet är att de sökande kan bli medvetna om att de egentligen kanske inte vill adoptera. Det kanske kräver ett alltför stort åtagande som adoptivförälder att de sökande inte upplever att de har kapaciteten att bilda en familj under dessa förutsättningar. Därför vill man ge möjligheten åt de sökande att själva kunna reflektera om de egentligen vill adoptera utan att det ska behöva finnas en aktör i form av en adoptionsorganisation som direkt eller indirekt kan tänkas utöva press på de sökande att komma fram till detta beslut. En möjlig tanke som intervjupersonen hade med detta uttalande kan möjligen vara att de sökande kanske kan känna en viss förpliktelse gentemot organisationen att genomföra en adoption ifall utbildning har bedrivits med inblandning av någon representant från organisationen. Om det skulle uppstå en sådan känsla av förpliktelse som i slutändan påverkar deras val att adoptera är det inte längre samma fråga om valfrihet som intervjupersonen tydligt ansåg bör finnas med redan från början.

Med andra ord verkar det finnas en rollfördelning som säger att varken utredare eller organisationer skall beblanda sig med föräldrautbildningen. I Sverige är adoption en process

som i huvudsak består av tre aktörer, föräldrautbildarna, utredarna och adoptionsorganisationerna. Man har därför valt att organisera föräldrautbildningen som det första steget i hela processen och samtidigt försöka ha en tydlig rollfördelning mellan övriga aktörer, utredare och organisationer som är involverade i adoptionsprocessen (Jfr Bolman & Deal, 2005, sid. 80-81).

Jag ställde en fråga till en av föräldrautbildarna om huruvida de sökande kunde vända sig till föräldrautbildarna längre fram i adoptionsprocessen för att få ventilera sina åsikter eller för att ha någon att prata med. Det framkom av svaret vilket ansvar som det är tänkt att föräldrautbildarna, utredarna och organisationerna ska ha under processen gång:

I mitt tycke professionellt, så tänker jag att de går till nästa fas. De går till utredningsfasen och där finns andra professionella människor, samt att de oftast redan innan de börjar utbildningen har anmält sig till adoptionsorganisationen. Så jag menar att det blir nästa fas och det är hemutredaren och adoptionsorganisationen som kopplas på. Så även om de tycker att det är jättebra och jätteviktigt med utbildningen, så är det en fas som är i början av hela processen och sedan går deras energi till något annat och det är helt rätt. Men om någon skulle ringa till mig och fråga då är det klart att jag svarar, jag är ju en medmänniska också men jag kommer nog att hänvisa sedan vidare. Även under utbildningen så är det många som... vi får frågor som inte hör till vårt område. Hur lång kö är det till ett land? Hur funkar deras...? De svaren kan adoptionsorganisationerna. Det verkar fungera väldigt naturligt /.../
/Föräldrautbildare 2.

Föräldrautbildaren illustrerar hur adoptionsprocessen ser ut där utbildarna har det inledande ansvaret för de sökande som sedan tas över av utredare och i slutändan förvaltas av adoptionsorganisationerna som bl.a. svarar på de mer praktiska frågorna om väntetider till olika länder. Det verkar finnas en uppfattning om att detta upplägg fungerar relativt väl där varje aktör bidrar med sina kunskaper i sitt arbete att hantera de sökandes adoptionsprocess. Men trots denna arbetsuppdelning är föräldrautbildaren ändå villig att stå till förfogande åt de sökande ifall de skulle komma med några frågor eller behöva hjälp med något som egentligen inte faller inom ramen för utbildarens arbetsuppgifter. Detta kan vara ett tecken på att man är beredd att möta de sökande i deras egen verklighet där de kanske är omedvetna om vart gränsen går för föräldrautbildarnas arbetsuppgifter innan de måste vända sig till någon annan aktör för att få hjälp med sitt ärende. Men därför är det även viktigt för föräldrautbildarna att

kunna hänvisa till dessa aktörer om de menar att de sökande behöver hjälp med något som lämpar sig bättre åt andra aktörer t.ex. utredaren eller adoptionsorganisationen att svara på.

Enhetlighet ger kvalitet

Inom en organisation finns olika strategier för att samordna de olika rollerna till en fungerande enhet. Bolman & Deal (2005, sid. 81-85) presenterar två huvudalternativ som kallas för vertikal- och lateral samordning, varav den förstanämnda består av formella regler inom organisationen där det finns en uttalad chef som besitter makten över sina anställda att kunna kontrollera att organisationen uppnår sina mål. Lateral samordning däremot sker i arbetsgrupper där människor interagerar med varandra i syfte att uppnå sina gemensamma mål. Istället för att förlita sig till regler eller kontrollsystem växer människans kapacitet fram som ett alternativ för att bedriva arbetsuppgifterna på ett effektivt sätt (ibid).

I Sverige finns det ett inslag av vertikal samordning genom att det finns en lag (SoL 8 kap. 12 §) som säger att kommunerna skall anvisa till föräldrautbildning åt de sökande. Det är en lag som har kommit till och som tillskriver kommunerna det yttersta ansvaret för föräldrautbildning vilket styr deras arbetsvillkor att finna en lämplig utbildning åt de sökande (Bolman & Deal 2005). Men en annan tydlig regel och ett exempel på den vertikala samordningen finner man i Socialstyrelsens studiematerial (2006a) som skall ligga till grund för kommunerna i deras arbete med föräldrautbildningen. Detta har tagits fram i ett försök att skapa enhetlighet i landet där kommunerna gemensamt skall utgå ifrån samma material för att undvika att det blir olika innehåll och olika fokus under utbildningarna. Därigenom begränsar man kommunernas handlingsfrihet att inte låta personliga åsikter kring föräldrautbildningens innehåll få komma emellan de teman som socialstyrelsen anser är viktigast att utbilda de sökande kring (Bolman & Deal, 2005). En representant från Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (MIA) ger sin syn kring studiematerialet och kommunernas ansvar beträffande utbildningen:

Nu finns det ju ett studiematerial och en studiehandedning till det. Och Socialstyrelsen har genom sin handbok givit ut normer, en ram för hur man har tänkt sig att det här ska gå till. Men det är fortfarande så tyvärr att det är väldigt olika i landet hur kvaliteten har blivit. En norm kan man ju tolka och följa på olika sätt och det har blivit ganska varierat. T.ex. Stockholm har ett underlag och har haft möjlighet att bygga upp en

verksamhet som fungerar oerhört väl. Medan det finns kommuner ute i landet där man fortfarande inte riktigt har förstått att man har det här ansvaret. /Representant från MIA.

Representanten från MIA bekräftar att Socialstyrelsens handbok skall vara själva utgångspunkten för den praktiska tillämpningen av föräldrautbildningen. Dock kommer det fram i uttalandet att det verkar finnas en skillnad i kvaliteten på utbildningen i landet beroende på vilken kommun som tillämpar den. Handboken som har tillkommit i syfte att skapa enhetlighet kring utbildningen och för att skapa ett handlingsutrymme åt kommunerna att bedriva utbildningen inom verkar inte riktigt ha gett det utfall som var tanken från början. Kommunernas resurser lyfts fram som en faktor som kan påverka kvaliteten på föräldrautbildningen och Stockholm nämns som ett exempel på en kommun där man verkar ha haft förutsättningarna att bygga upp en god organisering kring utbildningen. Det verkar även framgå att vissa kommuner i Sverige inte är medvetna om sitt ansvar att anvisa till en lämplig utbildning för de sökande vilket kan vara en annan tänkbar förklaring till kvalitetsskillnaden i landet som helhet.

Sannerstedt skriver att ramlagar oftast är abstrakt formulerade och att det sedan blir tillämparens uppgift att försöka tolka lagen till att utföra konkreta handlingar i sitt arbete (2001, sid. 30). Men en sådan tolkning är inte helt lätt att utföra och det kan ofta leda till problematiska följder. Jag kan se en koppling mellan Sannerstedt's tankegångar och den kvalitetsskillnaden i landet på föräldrautbildningen som representanten från MIA nyss beskrev. I SoL 8 kap. 12 § står följande mening angående kommunernas ansvar för föräldrautbildningen: "Sökande skall vidare ha deltagit i av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption". Socialtjänstlagen är en ramlag som inte ger några direkta riktlinjer kring vad som skall betraktas som en föräldrautbildning eller hur man bedömer ifall en utbildning är lämplig. Därmed blir det upp till kommunerna att göra sina egna tolkningar av lagen och sedan organisera sina resurser enligt vad de själva anser vara lämpligast för de sökande. I en kommun som Stockholm har de tydligen haft goda förutsättningar att bygga upp sin föräldrautbildning enligt vad representanten från MIA tidigare berättade. Möjligen kan föräldrautbildningen i de andra kommunerna som inte har haft samma goda förutsättningar eller resurser som t.ex. Stockholm ha svårigheter att leva upp till angivna kvalitetskrav. För att kunna bedöma kvaliteten på föräldrautbildningen måste man rikta fokus mot hur kommunerna eller föräldrautbildarna tillämpar den lagen som beskrivs tidigare. Dessutom måste man gå in

och granska hur de använder sig av det studiematerial som Socialstyrelsen har tagit fram eftersom det skall ligga till grund för själva tillämpningen av föräldrautbildningen.

Detta är ett exempel på vad Sannerstedt (2001, sid. 24-25) kallar för ett *bottom-up*-perspektiv som just innebär att man granskar vilka effekter det praktiska arbetet får för verksamheten som helhet. Sannerstedt (2001, sid. 21-22) presenterar Michael Lipsky's teori om de s.k. *närbyråkraterna* som bedriver ett professionellt arbete gentemot andra människor och där det finns en direktkontakt med dessa människor. Ett arbetsområde där det kan finnas närbyråkrater är bl.a. inom socialtjänsten i kommunerna där de har ett relativt stort handlingsutrymme att anpassa sitt arbete utifrån de individer som söker deras hjälp (2001, sid. 22). Visserligen har de ofta normer och riktlinjer att följa, men med tanke på deras ansvar att göra individuella bedömningar i ärendena finns möjligheten till att det utvecklas en bristande kontroll från politiskt håll i huruvida närbyråkraterna följer de riktlinjer som deras arbete skall baseras på (2001, sid.22).

Jag skulle vilja knyta an det som Sannerstedt skriver till hur det verkar se ut i Sverige med föräldrautbildningen. Kommunerna kan jämföras med närbyråkrater som har ansvaret för att anvisa till föräldrautbildning för de sökande och som sedan ska utgå från Socialstyrelsens studiematerial vid själva tillämpningen av utbildningen. Å ena sidan kan det liknas vid en norm som skall styra deras arbete och skapa enhetlighet. Föräldrautbildarna har även en direktkontakt med de sökande eftersom de ska utbilda och bidra till att ge ökade kunskaper om adoption i samband med utbildningen. Men å andra sidan verkar det finnas ett mått av handlingsutrymme i deras arbete som snarare har skapat en olikhet mellan kommunerna i landet istället för att uppnå den enhetlighet som var tanken från början.

Likhet ger kvalitet

Även om det finns inslag av vertikal samordning är ändå den laterala samordningen (Bolman & Deal, 2005, sid. 84) den mest utspridda organisationsformen när det gäller föräldrautbildningen. Regler och lagar utgör ramar som talar om vad kommunerna måste förhålla sig till och vad de måste tänka på när man bedriver ett sådant här arbete med adoptioner. Därefter är det upp till kommunerna att kunna samla sina resurser efter bästa förmåga för att utforma en föräldrautbildning som förhoppningsvis kan leda till att de sökande lär sig något av den. En lateral samordning erbjuder en flexibilitet (Bolman & Deal, 2005, sid.

84-85) åt kommunerna att sinsemellan utforma en föräldrautbildning som dels följer de riktlinjer som Socialstyrelsen har satt upp (2006a), men som även följer de sökandes egen gruppprocess samt den fas som gruppen befinner sig i under utbildningen. Därför är det viktigt att man möter och samtalar med de sökande för att behandla eventuella frågor eller synpunkter som de har under utbildningen. Förutom detta kan det även vara till hjälp att samtala med andra föräldrautbildare och därigenom kunna vara ett stöd åt varandra under processens gång. En föräldrautbildare beskrev vikten av att vara flexibel och att utforma föräldrautbildningen utifrån var gruppen befinner sig i själva processen:

Det är alltså grundmaterialet. Jag tycker att det är bra grundmaterial. Men sen har vi friheten att flexa inom de ramar som boken ger och jag instämmer med de ramar så att det här är inte svårt. Men att inte följa från a till ö exakt, utan mer också följa gruppen och ta just de uppgifterna med den här gruppen vid ett visst ställe. Så visst har vi friheten... men man ska ändå vara material trogen. /Föräldrautbildare 2.

Med andra ord har föräldrautbildarna ett visst handlingsutrymme att kunna "känna av" gruppodynamiken och sedan tillämpa studiematerialet utifrån vart gruppen befinner sig i själva processen. Det verkar inte finnas något uttalat krav att innehållet skall följas från a till ö utan det är snarare utbildarnas uppgift att överväga i vilket skede av gruppprocessen som respektive innehåll skall behandlas. Därigenom finns möjligheten att kunna utforma föräldrautbildningen utifrån de sökandes egen kunskapsinläring, men man skall ändå utgå från det studiematerial som finns att tillgå och inte bortse från vissa delar av den.

Mintzberg (Bolman & Deal, 2005, sid. 113-114) har designat en grafisk modell för vad han kallar för en *divisionaliserad organisation* där han illustrerar hur strukturen i en sådan organisation är uppbyggd. I en sådan modell kan man se hur ledningen för en organisation fördelar olika arbetsuppgifter åt andra aktörer inom organisationen som sedan rent praktiskt utförs i självständiga arbetsgrupper. Det finns dock en risk med en sådan arbetsmodell att själva ledningen för organisationen kan tappa kontrollen över hur effektivt arbetet utförs i dessa självständiga arbetsgrupper när det finns en spridning i arbetsuppgifterna (Bolman & Deal, 2005, sid. 113-114).

Jag anser att det finns likheter med Mintzberg's divisionaliserade organisation och hur föräldrautbildningen är organiserad i Sverige. Socialstyrelsen har tagit fram ett material

(2006a) som själva innehållet i utbildningen skall baseras på. Det är ett sätt fördela en arbetsuppgift åt kommunerna där Socialstyrelsen lyfter fram vilka områden som är viktiga att utbilda de sökande kring. Därefter är det upp till kommunerna runt om i Sverige att ta till sig dessa riktlinjer och att organisera en utbildning som kan uppfylla det krav som Socialstyrelsen har satt upp. Men denna arbetsfördelning kan samtidigt leda till att Socialstyrelsen tappar kontrollen över huruvida kommunerna faktiskt följer de studiematerial som man har tagit fram. En representant från MIA beskrev inledningsvis olika tänkbara alternativ för att organisera utbildningen och sedan följderna av en sådan arbetsdelning:

Det är studieförbund på vissa ställen, och på vissa privata entreprenörer, och på vissa ställen kommunerna. Det vi har sett är att i de kommunerna där man själva har valt att hålla i utbildningen så har de som har jobbat med dem varit väldigt nöjda och de verkar också ha fungerat väldigt väl. Och det hänger väl ihop med att det blir en helhet i... Och de som jobbar med adoptionsfrågor får flera aspekter och flera delar, och kompetensen både djupnar och blir bredare och det är klart att det är väldigt positivt. Sen så har det väl också fungerat väldigt väl med att köpa tjänsten av någon annan också. Det stora bekymret är väl just det att man har tagit fram ett material och sedan har man inte följt upp det. Man har inte utvärderat och man har heller inte från centralt håll någon vidareutbildning eller fortbildning för utbildarna. Och det är väl där som vi tror att bekymret ligger i att det blir så varierande. Om man får ett material och tillämpar det på alla möjliga olika sätt så blir det ju olika. Men om det fanns... det räcker kanske inte bara med material och normer från centralt håll, utan mera praktiskt också som fortbildning och uppföljning. /Representant från MIA.

Här beskrivs att föräldrautbildningen både kan bedrivas av kommunerna själva i deras egen regi samt att möjligheten finns till att lägga ut den på entreprenad åt privata aktörer som får ansvaret för att bedriva utbildningen. Det lyfts fram positiva tankar kring båda alternativen, medan själva bekymret är att det verkar saknas en genomgående uppföljning kring utfallet av utbildningarna runt om i landet. Dessutom påpekas det att det varit önskvärt med möjlighet till fortbildning för föräldrautbildarna som ett initiativ för att upprätthålla en likhet i tillämpningen av studiematerialet och för att förhindra att det skapas olikheter mellan kommunerna.

Jag blev nyfiken på att höra vilket ansvar som Socialstyrelsen ansåg sig ha kring föräldrautbildningen med tanke på att de har utformat det studiematerial som utbildningen

skall basera sig på. Därför ställdes en fråga till representanten från Socialstyrelsen om huruvida det genomförs någon kvalitetssäkring av föräldrautbildning från deras sida samt om de ansåg sig ha ett ansvar för att kvalitetssäkra utbildningen med tanke på att de har utformat studiematerialet:

Du, det har vi inte gjort ännu. Men däremot har vi fått ett regeringsuppdrag som ska påbörjas nu att vi ska se hur det här ser ut. Asså hur det här har blivit, den här utbildningen och så... Ja absolut, jag tycker att det är en självklarhet att vi ska göra det. Fast det är ingen idé att göra en utvärdering för kort tid efter, därför att du får inte se någonting. Det måste ha gått en tid från det att man har börjat med det här. Det är klart att man skulle kunna ha gjort. Men jag tycker att det är väldigt viktigt. Jätteviktigt är det. Men som sagt, vi ska påbörja det här efter nyår med att titta på det här lite och se hur man ska lägga upp det. Om man ska nöja sig med enkäter eller dra ihop grupper och jobba med och kolla hur det ska se ut. /Representant från Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen har hitintills ännu inte gjort någon genomgående kvalitetssäkring av föräldrautbildningen med tanke på att utbildningen är relativt ny då den infördes år 2005. Men enligt intervjupersonen har de nu fått ett regeringsuppdrag att se över utbildningen och det arbetet ska påbörjas efter nyår. Intervjupersonen förklarar att det bör ha gått en viss tid från det att utbildningen infördes för att kunna mäta hur utfallet har blivit. Utbildningen måste få möjlighet att sätta sig först innan man börjar utvärdera. Om man gör en kvalitetssäkring alltför tidigt finns möjligheten att man inte hinner se några effekter av utbildningen då den praktiska tillämpningen inte har hunnit utforma sig. Men Socialstyrelsen tar ändå på sig ett visst ansvar för att se över föräldrautbildning och nu verkar det som att de har fått ett regeringsuppdrag som kan liknas vid en kvalitetssäkring eftersom de ska utvärdera hur effekterna av utbildningen har blivit. Enligt intervjupersonen skall detta arbete påbörjas efter nyår och de håller på att överväga vilka alternativa metoder som ska användas när de genomför den här kvalitetssäkringen. Både enkätundersökningar och arbetsgrupper nämns som tänkbara metoder.

Samtidigt som det är en divisionaliserad organisation enligt vad som beskrevs tidigare kan jag ändå skönja inslag av Mintzberg's *professionell byråkrati* i det här upplägget (Bolman & Deal, 2005, sid. 112). Socialstyrelsen har satt upp olika kriterier för dem som ska vara utbildare för att kunna ge en riktlinje om vilka personer som anses vara kompetenta nog att

utbilda de sökande. Några utav dessa kriterier är bl.a. att utbildarna skall ha beteendevetenskaplig grundutbildning t.ex. socionom eller psykolog och att de ska ha erfarenhet av att leda grupper samt att de ska tillgång till kunskapsutveckling (Socialstyrelsen 2006b sid. 8). Genom att sätta upp dessa riktlinjer förväntar man sig sedan att kommunerna skall organisera en föräldrautbildning där det finns utbildare som uppfyller dessa kriterier. Tillgång till kunskapsutveckling kan knytas an till efterfrågan på fortbildning för utbildarna som representanten från MIA tidigare yttrade sig om. Vid Utbildningscentrum uppfyller man detta kriterium genom att föräldrautbildarna erbjuds handledning från en handledare som kan vara till hjälp i deras arbete med de sökande. Nedan beskriver en handledare vid Utbildningscentrum kommunernas ansvar vid tillämpningen av föräldrautbildningen:

Se till att det blir kvalitet på utbildarna att de ger en bra utbildning för utbildarna till och börja med. Och att man ständigt fortsätter med handledning t.ex. och vidareutbildning kring de här frågorna. Alltså att man tar del av den senaste forskningen, hur är läget i världen just nu och så vidare. Ständigt för att uppehålla professionalitet. /Handledare.

Handledaren tillskriver kommunerna ett ansvar att se till att föräldrautbildarna är utbildade och informerade om den senaste forskningen som finns att tillgå kring ämnen som berör adoption och arbetet med utbildningen. Handledningen är till för att hålla föräldrautbildarna uppdaterade med information som kan vara till hjälp i deras arbete vilket i sin tur blir ett sätt att uppehålla en professionalitet i deras yrkesroll.

Representanten från Socialstyrelsen beskriver nedan hur man går tillväga om man vill bli föräldrautbildare i en kommun och att man inte vänder sig till Socialstyrelsen utan går direkt till den kommun som man är intresserad av att bli utbildad inom. Enligt vad Bolman & Deal skriver (2005, sid. 112) kan detta vara ett sätt för Socialstyrelsen att förlita sig till att kommunerna anställer föräldrautbildare som är kompetenta nog att utöva sin expertis:

Nä nä, det man gör är att man hör av sig till kommunen och så säger man att, jag vill väldigt gärna vara föräldrautbildare i er kommun, jag har de här kunskaperna och det här och det här och därför skulle jag vara lämplig. Jag vet inte om man gör någon upphandling men det borde man göra förstås i kommunen att man kollar upp vad det är för något som man får. /Representant från Socialstyrelsen.

Med andra ord ska man vända sig direkt till den kommun där man är intresserad av att vilja bli föräldrautbildare inom. Därefter är det upp till ansvariga i kommunen att bedöma om personen har de rätta förutsättningar som krävs för att verka som utbildare inom kommunen och att kommunen upprättar ett slags kontrakt där det framgår vilka tjänster som det är tänkt att utbildaren skall bistå med till kommunen. Därigenom har kommunen skaffat sig skriftliga villkor kring föräldrautbildarens arbetsuppgifter som kan vara en referensram om kommunen behöver undersöka eller utvärdera det arbete som bedrivs av utbildaren.

Integrerade roller ger kvalitet

I British Columbia, Kanada är det möjligt för adoptionsorganisationerna att bedriva en föräldrautbildning åt de sökande vilket skiljer sig åt jämfört med Sverige. Det är lagstadgat i British Columbia (CHOICES, 2009) att den som vill adoptera ett barn måste genomgå en s.k. *home study* som är en slags motsvarighet till den svenska medgivandeutredningen, dessutom måste man genomgå en obligatorisk föräldrautbildning som skall förbereda de sökande på vad det innebär att adoptera ett barn. Vid adoptionsorganisationen CHOICES Adoption & Counselling i staden Victoria i British Columbia kallas deras föräldrautbildning för Adoption Education Program (AEP). Två av de socialarbetare som arbetar inom organisationen och som även har varit med och bedrivit föräldrautbildningen beskrev syftet med utbildningen samt en del av innehållet på följande sätt:

The purpose of the AEP is to educate and prepare prospective adoptive parents for their adoption. The AEP is part of the home study process which must be completed in order for a family to be approved for adoption. It is also a requirement from our British Columbia Ministry. The following are some of the topics covered in an AEP, Attachment, transitioning a child into an adoptive family, reasons for choosing adoption.
/Två Socialarbetare.

Syftet med deras föräldrautbildning är att ge kunskap som kan vara till hjälp för att förbereda de sökande inför deras adoption. Utbildningen är även ett obligatoriskt moment som de sökande måste genomgå ifall de ska bli beviljade till att få adoptera ett barn genom CHOICES organisation. Innehåll i utbildningen med ämnen som t.ex. Attachment, transitioning a child into an adoptive family, och reasons for choosing adoption påminner en del om innehållet i det svenska studiematerialet främst temana *att bilda familj, att bli till och att vara en adoptivfamilj* (2006a, sid. 5-6).

I British Columbia finns det inga kriterier för vem som får bedriva föräldrautbildningen inom organisationen. Både självupplevda erfarenheter av adoption samt utbildning eller arbetslivserfarenhet inom adoption utgör alla goda skäl för en föräldrautbildare att kunna få bedriva utbildningen. Detta framgår av svaret från socialarbetarna på CHOICES som även beskriver att deras organisation har valt att låta sina socialarbetare hålla i föräldrautbildningen:

In British Columbia there are no regulations about who can run an AEP. If an individual has lived experience or education and/or work experience in adoption they would likely be good candidates to run the AEP. CHOICES has typically had social workers run the AEP's in the past, but this is not necessary. /Två Socialarbetare.

Anledningen till att CHOICES har valt att låta sina socialarbetare ansvara för utbildningen kan möjligen vara för att professionen innehåller en del kontakter och möten med sökande i deras vardagliga arbete vilket möjligen kan tänkas vara en fördel när de ska träffa sökande i samband med utbildningen. Möjligen anser CHOICES att deras socialarbetare besitter en viss kompetens att kunna kommunicera med de sökande på ett pedagogiskt vis vilket gör dem lämpliga till att utbilda sökande kring ämnen som rör adoption och barn.

För att vidare beskriva själva strukturen i CHOICES föräldrautbildning vill jag återigen använda mig av Mintzberg's modell och rikta fokus mot vad han kallar för en *enkel struktur* inom en organisation (Bolman & Deal, 2005, sid. 109-110). Den baseras på en enhetlighet där det mesta av arbetet sker inom en och samma organisation som därigenom har en större möjlighet att kontrollera hur arbetet utförs eftersom ledarna befinner sig väldigt nära de som utför arbetsuppgifterna (ibid.). För att knyta an till CHOICES arbetssätt ger detta en möjlighet för dem att lära känna de sökande och kunna bistå med information om adoption som kan få de sökande att börja reflektera kring sin egen framtida adoption. Nedan beskriver CHOICES mer utförligt kring hur de kommunicerar med de sökande och huruvida utbildningen kan förbereda de sökande på barnets framtida ankomst:

We ensure to ask lots of questions, do group work, plan activities, have open discussions and ask participants to complete evaluations so we can always improve the sessions. All we can do is offer the education and encourage families to continue

educating themselves on adoption related issues. We also let clients know that we are here to assist at any part of the journey, even after the AEP is complete. We are satisfied with our AEP program and now that is a four day course it covers a great deal of information and gives families a chance to reflect on information, bring questions to each session and meet other families on a similar journey. /Två Socialarbetare

CHOICES har alltså valt att organisera sin föräldrautbildning över fyra dagar (CHOICES, 2009) där utbildarna har mycket samtal och gruppövningar med de sökande. Socialarbetarna säger sig dessutom vara nöjda med det här upplägget inom deras organisation. I Sverige däremot, anser fyra utav sex intervjupersoner att det är förlagt med en del *risker* att ha en liknande struktur i Sverige. Representanten från MIA som bl.a. arbetar med sociala frågor i tillsynen över adoptionsorganisationerna i Sverige resonerade enligt följande kring frågan om vilka tänkbara fördelar respektive nackdelar som skulle kunna uppstå ifall Sverige tillämpande ett liknande upplägg som i Kanada:

Det finns ju vissa självklara fördelar. Det är ju att adoptionsorganisationerna är ju väldigt kunniga. Alltså det kan ju verksamheten och har ju en vardaglig kontakt med ursprungsländerna och reser till barnhemmen och träffar. Det är ju väldigt svårt för folk kors och tvärs i kommunerna att få den kunskapen om utlandet och de miljöerna som barnen kommer ifrån. Sen så skulle det ju också kunna vara poänger med att det blir en kontinuitet i processen för de sökande om både utbildning och utredning, det blir ett samlat ansvar för de sökande och det kan ju ha sina poänger helt klart. Bekymret tror jag kan vara om ekonomiska intressen påverkar vilka krav man ställer i utbildning och utredning. Desto fler man utbildar och godkänner desto fler sökande får man ju. Jag tänker att det kan stärka barnperspektivet i processen om den part som gör utbildning och utredning är fristående från förmedlingsarbetet. /Representant från MIA.

Fördelarna som lyfts fram i uttalandet är att det blir ett samlat ansvar för både utredning och utbildning vilket möjligen kan upplevas som positivt för de sökande då adoptionsorganisationerna besitter djupgående kunskaper och erfarenheter av adoptioner. Detta speglar till viss del den inställningen som delades av två socialarbetare vid CHOICES där utbildningen blir en möjlighet för dem att svara på en del frågor som de sökande har angående adoptioner samt att CHOICES gör sig tillgängliga för att kunna bistå med hjälp för de sökande under hela adoptionsprocessen. Socialarbetarna från CHOICES verkar nöjda med upplägget av deras föräldrautbildning vilket kan vara ett tecken på att det verkar fungera bra

inom deras organisation. Farhågorna som representanten från MIA uttrycker är huruvida ekonomiska intressen hos organisationerna skulle ligga till grund för hur man väljer att bedriva sin utbildning och sina utredningar. Möjligen finns en risk att barnperspektivet med att hitta lämpliga familjer åt barn runt om i världen hade kunnat bli åsidosatt vid ett sådant upplägg till förmån för mer marknadsmässiga aspekter av organisationernas verksamhet.

En liknande oro har även representanten från Socialstyrelsen uttryckt som argument *emot* varför adoptionsorganisationerna inte skall vara involverade i varken utbildningen eller utredningen:

Det här handlar om pengar också. Det är ju ditt jobb, ditt levebröd. Du måste ju få in det genom att få just människor att välja just din organisation och det kanske inte blir det bästa då. /Representant från Socialstyrelsen.

Martinell Barfoed (2008, sid. 109) för i sin avhandling en diskussion om de problematiska följderna av adoption som fenomen, varav risken för illegal barnhandel är en av de följder som jag nu vill rikta fokus mot. För att knyta an till det tidigare citatet från Socialstyrelsen kan det möjligen innebära att man vill undvika att hamna i en sådan fälla där barnen börjar betraktas som handelsvaror istället för att försöka tillgodose barnens behov att komma till en trygg och kärleksfull familj. En föräldrautbildare förde liknande tankegångar kring detta tema:

Vi måste kunna garantera att de som lämnar bort sina barn, de biologiska föräldrarna, ursprungsländerna som ställer barn till förfogande för Internationella adoptioner, vi måste kunna garantera dem att de barnen hamnar hos föräldrar som är bedömda som lämpliga. Och då ser jag en risk med att om organisationerna skulle göra den bedömningen och alltihop, utredning och sådana saker, så är det ju en risk att organisationerna själva måste bära fram tillräckligt många som är lämpliga. /Föräldrautbildare 1.

Representanten från MIA, Socialstyrelsen och föräldrautbildare 1 ser en möjlig risk med att organisationerna ska bli beroende av att finna tillräckligt många sökande åt dessa barn för att kunna upprätthålla deras verksamhet. I en sådan situation kan organisationerna möjligen börja betrakta barnen som en inkomstkälla för att kunna finansiera sin verksamhet och möjligen förbise de sökandes lämplighet att kunna ta emot barnen. Socialstyrelsens uttalande kan

kopplas till rädslan att tappa fokus från föräldrautbildningens långsiktiga strategi som är att förbereda de sökande inför att bli adoptivföräldrar och istället använda utbildning för organisationernas egen lönsamhet (Bolman & Deal, 2005, sid. 110).

Jag var intresserad av att höra vad en etablerad adoptionsorganisation i Sverige ansåg kring ansvarsfrågan för föräldrautbildningen och utredningen. Inledningsvis presenterade jag ansvarfördelning på CHOICES vilket sedan gav upphov för representanten från organisationen att ge sin syn på hur det ser ut i Sverige:

Så är det inte alls i Sverige. Utan hela den biten ligger på kommunerna och har alltid gjort det i Sverige. Jag har jobbat mycket med utlandet också och jag tycker att det är en fördel att ha det separerat. Därför att det finns ingen som ens kan misstänkliggöra oss att vi skulle t.ex. låta en familj bli godkänd bara för att få fler familjer eller någonting i den stilen. /Representant från en adoptionsorganisation.

Även representanten ser en fördel med att organisationen varken är inblandade i utbildningen eller utredningen, eftersom då finns det ingen annan aktör som skulle kunna beskylla dem för att vara partiska i ärendena. Det verkar finnas en medvetenhet om att de farhågor som både MIA, Socialstyrelsen och föräldrautbildare 1 har påpekat skulle kunna komma till uttryck ifall organisationen ansvarade för bedömningsarbetet. Risken att bli misstrodd i arbetet och eventuellt bli beskylld för att bedriva utbildningen samt utredningen av ekonomiska intressen är något som adoptionsorganisationen är nöjda över att slippa. Därför är man tillfreds med den arbetsdelningen som redan finns i Sverige.

En fråga ställdes till CHOICES om vad de ansåg ifall en oberoende aktör skulle arrangera deras AEP samt hur de skulle beskriva deras relation till de sökande i samband med rollen som föräldrautbildare:

Having an independent party arrange the AEP would save us time, but it is an advantage for us to complete the AEP's with our staff as it allows us the opportunity to get to know our clients during these sessions. We maintain a professional relationship with our clients during the AEP, but it is also an opportunity to get to know our clients a little better and discuss any specific concerns, questions or fears they may have regarding their adoption. /Två Socialarbetare.

I svaret hävdar de två socialarbetarna att ett sådant upplägg hade besparat dem en del arbetstid, men att de snarare betraktar upplägget som en fördel då de får möjlighet att lära känna de sökande. Bolman & Deal (2005, sid 103-104) för en diskussion om ett strukturellt dilemma som går namnet *differentiering kontra integrering*. Där framgår det att en hög grad av differentiering, dvs. att man har en utbredd arbetsdelning inom organisationen där de anställda utför olika arbetsuppgifter, kan leda till svårigheter att samordna organisationen till att sträva mot ett gemensamt mål. I svaret väljer socialarbetarna att fokusera på fördelarna med att själva bedriva utbildningen, dvs. att ha en integrerad roll som både representant för en adoptionsorganisation samt att vara en föräldrautbildare. För att knyta an till Bolman & Deal's *differentiering kontra integrering* är det möjligt att socialarbetarna betraktar en sådan integrerad roll som nödvändig för att kunna samordna utbildningen till att kunna behandla de frågor och synpunkter om adoption som kommer till uttryck under utbildningen.

Kvalitetssäkring

En representant från Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (MIA) uttryckte tidigare hur kvaliteten på föräldrautbildningen har blivit olika ute i landet eftersom det inte har gjorts någon uppföljning från centralt håll där man har utvärderat hur utfallet har blivit. Under en intervju med en av föräldrautbildarna vid Utbildningscentrum ställdes en fråga kring vem som bär ansvaret för att göra en kvalitetssäkring av föräldrautbildningen för att utvärdera huruvida den uppfyller sitt syfte. Föräldrautbildaren svarade enligt följande:

Det finns ju ingen sådan uppföljning från [x-stad]. Hur har den här kursen påverkat dig som förälder när du har fått ditt barn? Har den varit till godo eller har den kunnat hänga med eller så? Det enda som man skulle kunna göra i [x-stad] det är att de som jobbar inom familjerätten, de skulle vid, efter att barnet har kommit hem då är det sådana där obligatoriska hembesök och sådana där saker. Där skulle man kunna göra en sådan där uppföljning men det finns inte nu och vi tycker nog att det är Socialstyrelsens ansvar att göra den uppföljningen egentligen. Att Socialstyrelsen borde göra en kvalitetssäkring på huruvida den här utbildningen får någon effekt. /Föräldrautbildare 1.

Av svaret framgår ett konkret önskemål från föräldrautbildaren att införa en form av enkätundersökning i samband med hembesöket till familjen och be dem utvärdera vilken påverkan som föräldrautbildningen har haft under deras adoption. Vederbörande betonar även att det saknas en uppföljning inom [x-stad] kring föräldrautbildningens påverkan på

adoptivföräldrarna när barnet väl har anlänt till deras familj. Ansvaret bör ligga på Socialstyrelsen att göra en sådan kvalitetssäkring för att utvärdera huruvida utbildningen har haft någon effekt i de sökandes adoptionsprocess. I samband med att representanten från Socialstyrelsen skulle höras kring frågan om kvalitetssäkring av föräldrautbildningen nämndes bl.a. önskemålet från föräldrautbildaren. Representanten gav följande svar:

Jag kan tänka mig att man skulle kunna göra det därför att vi har ju alltid statistiken. Vi har ju insamling varje år utav både familjerådgivning och familjerätt och att eventuellt kanske kunna lägga in en sådan ruta eller ett sådant uppdrag att kommunerna svarade samtidigt på det här. Absolut, allting sådant är väldigt bra. Jag är helt öppen för alla sådana här saker. Jag tycker att det skulle kunna vara en möjlighet, absolut. Det borde vara en möjlighet att man kollar upp hur har det här gått? Och vad är det som händer? Men hoppas att man får uppriktiga svar. /Representant från Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen ställer sig positiva till önskemålet om utvärdering och ser möjligheter med det att kunna följa upp vilken effekt som föräldrautbildningen har haft. Vilken utveckling går föräldrautbildningen mot, dvs. är den användbar för de sökande i deras förberedelseprocess eller behövs det göras några förändringar inom utbildningen? Önskemålet om utvärdering och kvalitetssäkring är även något som samtliga sex intervjupersoner är överens om.

Inspiration från Kanada

För att knyta an till CHOICES är även en del av deras service att kunna bistå med stöd åt familjer som har redan har adopterat ett barn (CHOICES, 2009). Med detta sagt skulle jag vilja rikta fokus mot en arbetsmetod som CHOICES använder sig av för att kunna utvärdera vad de sökande eller rättare sagt familjerna anser om den servicen som de har blivit försedda med under deras adoptionsprocess. Jag skickade kompletterande frågor till CHOICES om en blankett som jag snart skall analysera närmare, eftersom jag ansåg att den speglade en del av de önskemål om utvärdering som framkom tidigare från en av föräldrautbildarna i Sverige.

För att få ta del av denna blankett och kunna göra en vidare analys av den bad jag socialarbetarna att skicka den till mig (se bilaga 5). Den kallas för *post-placement survey* och genomförs via telefon med familjerna efter det att barnet har anlänt till deras familj. Den innehåller 9 frågor som främst handlar om vad familjerna anser om CHOICES service, om de kände sig förberedda av CHOICES att kunna ta emot barnet, eller huruvida CHOICES skulle

kunna förbättra sin service inför framtiden. Dessa frågor kan bli en viktig informationskälla för CHOICES eftersom de får ta del av familjernas synpunkter om deras adoptionsprocess när processen är slutförd och barnet har anlänt till familjen. Jag kan se flera likheter med denna blankett och det önskemål som lyftes fram från en av föräldrautbildarna och sedan uppskattades av representanten från Socialstyrelsen. Speciellt då fråga 7 som direkt handlar om deras föräldrautbildning, här under benämningen *Adoption Education Seminars/training* samt följdfråga nummer 8 som ger möjlighet för familjerna att berätta om huruvida de upplever att de har fått tillräckligt med stöd och kunskap om adoption under processen gång:

Have you accessed any of our support services offered (Waiting Parents Group, Family Fun Days, Adoption Education Seminars / Training)?

Do you feel you have received sufficient support throughout your adoption process?

Dessa frågor kan ge upphov åt familjerna att börja reflektera och resonera med sig själva om vad de egentligen tyckte om t.ex. föräldrautbildningen och ifall upplägget av föräldrautbildningen gjorde dem förberedda på att kunna ta emot sitt barn. CHOICES kan sedan ta deras svar i beaktning för att kunna anpassa utbildningen till att möta de behov eller önskemål som en majoritet av familjerna eventuellt har ett önskemål om. Det kanske finns vissa delar av utbildningen som är väldigt uppskattat medan det kanske saknades andra delar som borde ha funnits med. I vilket fall får CHOICES en respons från familjerna i ett senare skede av adoptionsprocessen när familjerna verkligen har aktualiserats i samband med barnets ankomst till familjen. Möjligen kan familjerna få ett annat perspektiv på föräldrautbildningen i en sådan situation och kunna reflektera över utbildningens betydelse i förhållande till de andra händelserna som de har upplevt under adoptionsprocessen. För att knyta an till Dhimi, Mandel & Sothmann's (2007) undersökning kan denna post-placement survey möjligen vara ett exempel på organisationens initiativ till att låta familjer få bearbeta sina erfarenheter och upplevelser av adoptionen samt att använda deras synpunkter till att kunna förbättra organisationens egen service åt dessa familjer.

Avslutande diskussion

I den här studien har jag velat undersöka hur föräldrautbildningen är organiserad i Sverige samt hur kvalitetsfrågor hanteras hos tillsynsmyndigheter på adoptionsområdet. Jag har även utgått från en adoptionsorganisation i British Columbia, Kanada för att jämföra hur deras

utbildning är organiserad till skillnad från Sverige. Jag har identifierat denna skillnad som ett organisatoriskt fenomen där Sverige tillämpar en mer divisionaliserad struktur kring föräldrautbildning där varje aktör i adoptionsprocessen har olika ansvarsuppgifter. I Sverige har man valt den här strukturen för att aktörerna ska kunna upprätthålla en professionalitet i sitt arbete med de sökande. Till skillnad från Kanada är man tydlig med att adoptionsorganisationerna inte skall beblanda sig i tillämpningen av föräldrautbildningen. De hade kunnat bli ett övertramp på de sökandes integritet att själva kunna fatta ett genomtänkt och välgrundat beslut om de vill fortskrida med sina adoptionsplaner. I Kanada däremot, betraktas det som en fördel för organisationerna att få hålla i utbildningen. Det ger dem möjlighet att kunna informera, svara på frågor och få lära känna de sökande som de sedan kan komma att få arbeta med längre fram i processen. Inom deras organisation ser man inga tydliga farhågor kring frågan om professionalitet och objektivitet som man gör i Sverige. Inställning hos dem verkar istället vara att de ska ha en direktkontakt med sina klienter i samband med utbildningen.

Trots den organisatoriska skillnaden tillskriver ändå länderna en betydelse av att föräldrautbildningen är ett förberedelsemoment för de sökande inför deras adoption. I Sverige där varje kommun ansvarar för utbildningen finns det ett gemensamt studiematerial som har tagits fram av Socialstyrelsen i samarbete med MIA för att skapa enhetlighet ute i landet kring innehållet i utbildningen. Därigenom har man försökt täcka upp de allra viktigaste områdena som man bör förbereda de sökande kring. Intervjupersonerna är överens om att innehållet är bra och viktigt, men berättar ändå hur kvaliteten på utbildningen verkar ha kommit att variera mellan olika kommuner ute i landet. Skillnaden mellan resursstarka och resurssvaga kommuner, tätort och glesbygd är tänkbara förklaringar till varför kvaliteten på utbildningen kan skilja sig ute i landet.

Under studiens gång har det framkommit önskemål från intervjupersoner om att borde införas en form av kvalitetskontroll för att undersöka utfallet av utbildningen och att försöka identifiera huruvida den hjälper de sökande i deras förberedelser. Representanten från Socialstyrelsen som är en central myndighet som har haft ansvar för framställningen av studiematerialet berättade att de har fått ett regeringsuppdrag att se över utbildningen. Enligt representanten ska det här arbetet påbörjas efter nyår. Möjligen kan det här vara ett första steg mot en genomgripande och landsomfattande undersökning som i slutändan kan identifiera föräldrautbildningens verkliga effekt för de sökande i rollen som adoptivföräldrar.

För mig har den här studien varit intressant att genomföra eftersom det har gett mig en inblick kring hur länderna ser på utbildningen i respektive land samt vilken roll som man tillskriver varje aktör som är inblandad i adoptionsprocessen. I både Sverige och Kanada verkar föräldrautbildningen vara ett givet moment som är viktigt att lära ut för blivande adoptivföräldrar. Men om det är ett följd av den tid vi lever i där det alternativa föräldraskapet kräver mer kontroll från samhällets sida än det biologiska föräldraskapet, är en fråga som kan ge upphov för vidare studier och diskussioner i ämnet. Det hade varit av intresse att få återkomma till ämnet och göra en mer landsomfattande undersökning i Sverige kring olika kommuners syn på föräldrautbildningen. Möjligen hade de kunnat spegla en mer rättvis bild kring Sveriges allmänna syn på det alternativa föräldraskap som adoption innebär.

Referenslista

Bolman, G. L. & Deal, E. T. (2005) *Nya perspektiv på organisationer och ledarskap*.
Studentlitteratur.

CHOICES Adoption & Counselling (2009) "Adoption - Family Assessment" (elektronisk),
CHOICES Adoption & Counselling officiella hemsida
<<http://www.choicesadoption.ca/adoption/familyassessment.php>> (2009-12-14).

CHOICES Adoption & Counselling (2009) "Adoption - Post Adoption Support"
(elektronisk), *CHOICES Adoption & Counselling officiella hemsida*
<<http://www.choicesadoption.ca/adoption/postadoption.php>> (2009-12-14).

Denk, Thomas (2002) *Komparativ metod- förståelse genom jämförelse*. Lund:
Studentlitteratur.

Dhami, K. Mandeep, Mandel, R. David & Sothmann, Katy (2007) "An evaluation of post –
adoption services, volym 29, sid. 162-179 (elektronisk). *Lunds universitets*
bibliotekskatalog ELIN- kombination av sökorden "post adoption" och "service"
<<http://www.sciencedirect.com.ludwig.lub.lu.se>> (2009-12-14) .

- Hübinette, T. & Tigervall, C. (2008) *Adoption med förhinder*. Tumba: Mångkulturellt centrum.
- Martinell Barfoed, Elizabeth (2008) *Berättelser om adoption – Lund Dissertations in Social Work 33*. Socialhögskolan: Lunds universitet.
- May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- MIA, Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (2009) ”Föräldrautbildning” (elektronisk), *Officiella hemsidan för MIA* < <http://www.mia.eu/>> (2009-12-16).
- Queen Alexandra Foundation for Children (2009) “Our history” (elektronisk), *Queen Alexandra Foundation for Children officiella hemsida* <<http://www.queenalexandra.org/AboutUs/OurHistory.asp>> (2009-12-14).
- Sannerstedt, Anders (2001) ”Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken”. I Bo Rothstein (red): *Politik som organisation – förvaltningspolitikens grundproblem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Socialstyrelsen (2006a) Handbok: *Att bli förälder till ett barn som redan finns*. Socialstyrelsen & Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor. Lindesberg: Bergslagens Grafiska.
- Socialstyrelsen (2006b) Lärarhandledning: *Att bli förälder till ett barn som redan finns*. Socialstyrelsen & Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor.
- Socialstyrelsen (2009) “Publikationer” (elektronisk), *Socialstyrelsens officiella hemsida* <www.socialstyrelsen.se/publikationer2007/2007-114-62> (2009-12-16)
- Sveriges lagar (2008). Lund: Studentlitteratur AB.

Bilagor

Bilaga 1. Introduktionsbrev till Intervjupersonerna i Sverige

Hej

Mitt namn är Philip Lage-Vianna och jag läser 6:e terminen på socionomprogrammet vid Campus Helsingborg/Lunds Universitet. Jag håller på att göra en informationsinsamling till min c-uppsats som kommer att handla om ämnet adoption.

Mitt syfte med uppsatsen är att undersöka hur föräldrautbildningen i Sverige är organiserad och därigenom gör en jämförandestudie med en liknande föräldrautbildningen vid en adoptionsbyrå i British Columbia, Kanada.

Jag har själv praktiserat på denna adoptionsbyrå i Kanada. Jag är intresserad av att undersöka huruvida det finns några likheter eller skillnader i deras föräldrautbildning jämfört med hur det ser ut i Sverige. Utifrån det resultat som jag kommer fram till i min uppsats så vill jag presentera tänkbara förklaringar till varför föräldrautbildningen ser ut som den gör i respektive land och huruvida länderna kan dra några lärdomar från deras sätt att arbeta.

Min ambition är att intervjua representanter från Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor, Socialstyrelsen, Socialtjänsten, Adoptionscentrum och Adoptionsbyrån i British Columbia, Kanada. Jag är även öppen för att intervjua andra sakkunniga representanter som inte nämns ovan.

Min tanke är att dessa organisationer ska kunna bidra med en såväl historisk bakgrund till föräldrautbildningen i respektive land samt förklara hur den bedrivs i dagsläget.

Beträffande själva intervjuerna, så är min önskan att få spela in samtalen med bandspelare för att inte riskera att gå miste om värdefull information som kan vara till användning för min uppsats. Om intervjupersonerna ställer sig positiva till en sådan arbetsmetod, så vill jag informera vederbörande om att endast jag kommer att ha tillgång till dessa bandinspelningar och de kommer att förvaras på ett säkert ställe med stor sekretess. När jag förhoppningsvis blir godkänd på min uppsats så kommer dessa bandinspelningar att förstöras.

Om ni önskar att komma i kontakt med mig för vidare information så hänvisar jag till följande adresser och telefonnummer:

Philip Lage-Vianna
Lägervägen 55 lgh 225
254 56 Helsingborg
brazil49@hotmail.com

073-804 96 74

Tack för er medverkan.

Philip Lage-Vianna

Bilaga 2. Intervjuformulär Utbildningscentrum, [x-stad]

1. Vill du inledningsvis berätta lite kort vem du är, vart du jobbar och vilken befattning som du har?
2. Sedan den 1 januari 2005 infördes ett krav om att kommunerna skulle anvisa till lämplig föräldrautbildning. Kan du berätta hur er kommun har valt att organisera utbildningen?
3. Har ni socialarbetare fått vara med och komma med synpunkter på hur utformningen av föräldrautbildningen ska se ut? Om ja, på vilket sätt har era åsikter tagits till vara?
4. I vilket skede av adoptionsprocessen hålls föräldrautbildningen?
5. Hur blir man föräldrautbildare? Måste man genomgå en utbildning av något slag eller ställs det något krav från Socialtjänsten om vilka som ska få hålla i utbildningen för de sökande?
6. Vilken roll har föräldrautbildningen i de sökandes adoptionsprocess? Dvs. hur insatta är föräldrautbildarna i det skede av adoptionsprocessen som de sökande befinner sig i?
7. Är det föräldrautbildarnas uppgift att informera de sökande om deras nästa steg i adoptionsprocessen och vad de har att förvänta sig framöver innan barnet har blivit placerat i deras familj?
8. Hur stor betydelse anser ni att föräldrautbildningen har för att kunna förbereda de sökande på barnets ankomst?
9. Genomförs det någon form av kvalitetssäkring från Socialtjänstens sida för att försäkra er om att föräldrautbildningen i er kommun uppfyller sitt syfte?
10. Anser ni att föräldrautbildningen är enhetlig i landet? Eller kan de sökande möjligtvis få olika utbildningar beroende på vart i landet som de bor?
11. Vore det möjligt i Sverige att göra som i Kanada och låta adoptionsorganisationerna ansvara för föräldrautbildningen? Ser ni några tänkbara för- och nackdelar med ett sådant upplägg?
12. Är ni nöjda med hur föräldrautbildningen är organiserad? eller ser ni andra tänkbara lösningar?

Bilaga 3. Introduktionsbrev till intervjupersonerna i Kanada

Hey!

How's it going? I have decided what to write about in my project. I'm gonna compare the AEP at CHOICES with how its organized in Sweden. In Sweden its completely different. The adoption agencies are not involved in the AEP as in BC. So I thought it would be interesting to analyse it and hopefully see if Sweden can learn something from Canada on how to

organize the AEP in the best way for their clients.

I'm sending you a bunch of questions. I hope they aren't too difficult to answer =)
I still remember a lot from the AEP but there's still some things I need to be sure about.

I hope you guys have time to answer them as it will be an important part of my project.
If it's possible for you guys, then I would like to have the answer in return by the end of
November as I need time to analyse your answers. Also, don't forget to write down who's
answering the questions.

Thank you so much guys. I really appreciate your help!

Talk to you later.

/Philip

Bilaga 4. Intervjuformulär CHOICES Adoption & Counselling, Kanada

Questions regarding Adoption Education Program

1. How would you describe the purpose of the AEP?
2. Which part those the AEP have in the adoption process?
3. In your opinion, how important is the AEP?
4. Are the social workers the only ones eligible to run the AEP?
5. How do you qualify to run an AEP? (Education, experience etc.)
6. What is the content in the AEP?
7. What can the clients expect to learn from the AEP?
8. Is CHOICES the only agency in BC who arranges AEP seminars?
9. How often does CHOICES arrange these seminars?
10. Must the clients go through CHOICES to attend the AEP, or can CHOICES refer them to some other agency/organization somewhere else in the province or in Canada?
11. Is CHOICES legislated by law to arrange an AEP for their clients? Is AEP something that every client in BC has to attend if they decide to adopt a child?
12. Is the MCFD (Ministry of Children and Family Development) involved in the AEP in some way? (for example, does CHOICES seek their opinion on how to arrange the AEP.)

In Sweden we let our counterpart to the Canadian MCFD arrange our AEP. They are the ones who decide how to organize these seminars. In other words, the Swedish adoption agencies are not involved in the AEP. This is completely different compared to CHOICES in BC, Canada.

Therefore I wonder:

13. In your opinion, would it be possible with a similar arrangement in BC as in Sweden?
14. Would it be possible for the MCFD to arrange and take responsibility for the AEP?
15. Do you think that CHOICES can make benefit from letting an independent part arrange the AEP? (for example, can you see any advantage or disadvantage to let somebody who is not involved in the clients case take charge in educating them)

16. In the role as an educator during the AEP, how would you describe your relation to your clients during these seminars?
17. How do you interact with the clients to make sure that they learn something from the AEP?
18. Is it possible to make sure that the clients become more prepared for the arrival of their future child when they leave the AEP?
19. Are you satisfied how CHOICES arrange the AEP? Or is there something you think should be improved for future?

Thank you so much for taking your time to answer these questions!

Sincerely

Philip Lage-Vianna
Lund University
Sweden

Bilaga 5. Post - Placement Survey

POST PLACEMENT SURVEY

Client Name:

Social Worker Completing Survey:

Social Worker Who Completed Home Study:

Social Worker Who Completed PPRs:

Date of Survey:

-
- 1) Throughout your adoption process, were you treated with respect and dignity by the CHOICES staff and social workers?
 - 2) Did you feel prepared by your social worker and the agency for your adoption placement? Was there any information you felt should have been provided prior to receiving your child?
 - 3) Did you have any complaints that were not resolved to your satisfaction?
 - 4) Did CHOICES staff explain the fees you were expected to pay before you proceeded with your adoption process?
 - 5) Which services offered by CHOICES were most helpful?

- 6) What could CHOICES do to improve our services?

- 7) Have you accessed any of our support services offered (Waiting Parents Group, Family Fun Days, Adoption Education Seminars / Training)?

- 8) Do you feel you have received sufficient support throughout your adoption process?

- 9) Would you recommend CHOICES to other prospective adoptive parents?